

V. C. N.

COMMISSIE COO

COMPUTER EN LATIJN

Bijlage Bulletin 70
juni 1994

DE COMPUTER IN HET ONDERWIJS LATIJN

VOORWOORD

De computer is niet meer weg te denken uit het voortgezet onderwijs. Informatiekunde is een verplicht vak in de basisvorming, en bij steeds meer vakken wordt de computer als hulpmiddel gebruikt.

Ook voor de klassieke talen zijn de laatste jaren computerprogramma's op de markt gekomen, vooral om de grammatica en de woordenschat van het Latijn te oefenen. Als commissie COO hebben we het afgelopen jaar heel wat van deze programma's bekeken en beoordeeld op punten als bruikbaarheid, juistheid en beschikbaarheid. Uit deze inventarisatie zijn zeven programma's te voorschijn gekomen die naar ons idee redelijk tot goed bruikbaar zijn voor het onderwijs. Zij zijn alle geschreven voor het vak Latijn. Voor Grieks en antieke cultuur zijn voor zover wij weten tot nu toe helaas geen Nederlandse programma's verkrijgbaar. Het leek ons goed om van genoemde zeven programma's een korte beschrijving te maken en deze in een overzicht te bundelen. Met genoegen bieden we het resultaat van ons werk nu aan alle leden van de VCN aan.

De beschrijvingen geven de lezer een eerste indruk van het doel, de doelgroep, de werkwijze en de gebruiksmogelijkheden (en onmogelijkheden) van de verschillende programma's evenals een kort overzicht van de voor de programma's benodigde hardware. Achterin de bundel is een lijst met bestelgegevens (incl. prijs) opgenomen.

We hebben in onze beschrijvingen, afgezien van enkele plus- en minpunten, bewust geen waardeoordelen gegeven over het nut en de zinvolheid van de programma's. Zulke oordelen komen immers voort uit een bepaalde visie op het onderwijs in de klassieken en wij pretenderen niet in die kwestie het ultieme antwoord te kunnen geven. Gelukkig heerst er onder de classici een vitale diversiteit in de visie op het vak.

Ook een volledige beschrijving van de manier waarop de programma's werken was in het kader van deze bundel niet mogelijk. Daarvoor verwijzen we naar de handleidingen, die bij de programmatuur worden meegeleverd. Wel zijn we gaarne bereid onze beschrijvingen en bevindingen mondeling toe te lichten, als u serieus overweegt een bepaald programma aan te schaffen. Bij elke beschrijving vindt u daarom de naam van het voor de beschrijving verantwoordelijke commissielid en zijn/haar telefoonnummer. Ook uw eigen ervaringen met de programma's vernemen we graag.

Tenslotte: we hebben bij ons werk alle netwerken en informatiemiddelen gebruikt die ons ter beschikking stonden. Toch willen we de mogelijkheid niet uitsluiten dat er in Nederland nog andere software voor de klassieken verkrijgbaar is. Er bestond tot nu toe geen overzicht en ook geen centraal informatiepunt op dit gebied. Als u een programma kent dat wij niet hebben opgenomen, of als u iemand kent die aan software voor de klassieken werkt, meld ons dat dan! Niet alleen wij, maar alle leden van de VCN zullen u daar dankbaar voor zijn.

namens de commissie COO,
Atte Visser.

1. PROGRAMMA VOOR HET OEFENEN VAN HET LATIJNSE VOCABULAIRE

1.1. WOORDEN

auteur: J.J. van Poll

beschreven door Theo Alma, telefoon: 076-413711

Doel/Doelgroep

Woorden is een programma voor het overhoren van Latijnse woorden en is, gezien de meegeleverde woordenlijsten (n.l. die van Fabulae, Via Nova en Via Recta; woordenlijsten van Taal der Romeinen en Redde Rationem zijn in voorbereiding), met name geschikt voor leerlingen van klas 1 t/m 4.

Beschrijving van het programma

Met het programma Woorden kan een leerling zichzelf die lessen/pagina's woorden overhoren die hij zelf heeft geselecteerd. Deze woorden kunnen geselecteerd worden uit de meegeleverde of door de docent zelf gemaakte woordenlijsten. Het programma biedt vervolgens de geselecteerde woorden in een willekeurige volgorde ter vertaling aan.

Na het starten met 'woorden.exe' verschijnt een keuzeschermb. Na '3. Instructies' wordt de leerling uitgelegd hoe hij te werk moet gaan en waar hij op moet letten. Door middel van '2. Instellingen' kan hij aangeven of hij straks één, twee, drie of alle betekenissen wil intypen. Als hij 'Instellingen' overslaat, zal het programma bij elk Latijns woord maar om één betekenis vragen en de overige geven.

Na '1. Overhoren van woorden' vraagt het programma, met welke woordenlijst de leerling wil oefenen: dezelfde woordenlijst als de laatste keer, of een andere. Het is ook mogelijk de woorden, die een vorige keer fout vertaald werden, nog eens te oefenen. Vervolgens moet ingetypt worden van welke les(sen) en/of pagina's de woorden overhoord moeten worden.

Op het werkscherm staan boven en beneden algemene aanwijzingen en informatie. De rest van het scherm is verdeeld in drie kolommen. In de middelste kolom wordt een Latijns woord eventueel met een aanduiding van de declinatie of conjugatie ter vertaling aangeboden. Wanneer de leerling ingesteld heeft op één betekenis, verschijnt na het correct intypen van de vertaling de mededeling 'goed' en als er meer betekenissen zijn, worden alle betekenissen in de linker kolom gegeven. Na fout intypen komt de mededeling 'fout' met de correcte betekenis en het lesnummer, de andere betekenissen verschijnen in de linker kolom. Als de leerling heeft ingesteld op twee, drie of alle betekenissen, worden bovendien de 'gevonden betekenissen' in de linker kolom bijgehouden. Het programma laat hem bij de woorden van de derde/gemengde declinatie (behalve bij adjectiva volgens 'fortis') de nominativus pluralis (Via Nova) of de genitivus (Fabulae en Via Recta) opgeven; bij adjectiva, verba en praeposities kan ook nog gevraagd worden met welke naamval ze verbonden worden. In de rechterkolom wordt bijgehouden, hoeveel woorden ter vertaling aangeboden zijn en hoeveel daarvan goed of fout vertaald zijn.

Zodra alle geselecteerde woorden ter vertaling zijn aangeboden, stopt het programma automatisch. Als de leerling eerder wil stoppen, moet hij op Esc(ape) drukken. Daarna worden alle fout vertaalde woorden nogmaals aangeboden. Er kan dan telkens maar één betekenis gegeven worden. Na afloop van de herhaling zet het programma de woorden die voor de tweede maal verkeerd vertaald werden in een keurig lijstje (dat met Print Screen geprint kan worden). Het programma vraagt of de verkeerd vertaalde woorden bewaard moeten worden. De leerling moet dat bestand zelf een naam geven en hij kan die woorden de volgende keer/keren weer oefenen.

Met 'woingave.exe' kan de docent ook zijn eigen woordenlijst maken. Dat is wel een nauwkeurig en zeer tijdrovend karwei, maar voor sommigen wordt het programma er misschien juist erg aantrekkelijk door. Ik denk overigens dat de meeste gebruikers graag zouden zien dat de woordenlijsten voor de door hen gebruikte leergang meegeleverd worden.

Plus- en minpunten

Af en toe kwam ik wel eens foutje tegen; dat bleek dan in de woordenlijst te zitten. Het programma zelf deed het vlekkeloos.

Elk programma voor het overhoren van woorden heeft één belangrijke beperking: alleen vertalingen, die bij het maken van de woordenlijst zijn ingegeven, worden later herkend en goed gerekend. Bijzonder aardig is wel dat het programma je één typefoutje per woord vergeeft; met de opmerking: 'je bedoelt zeker: ...' wordt het antwoord goed gerekend!

Het programma is gebruiksvriendelijk.

De woordenlijsten van een aantal methodes worden meegeleverd. Gebruikt een docent een andere methode dan moet hij de woordenlijst zelf invoeren.

De docent kan zelf zijn eigen woordenlijst maken.

Benodigde hardware

Woorden wordt geleverd op een DD diskette.

Er is minimaal een XT 8088 computer nodig.

Een harde schijf is niet nodig maar wel gewenst. Op de harde schijf is een ruimte van 720 Kb vereist.

Er is een werkgeheugen van 520 Kb vereist.

Een kleurenscherm is niet nodig maar wel gewenst.

Een grafisch scherm of muis is niet nodig.

Het is mogelijk het programma op een netwerk te installeren.

Conclusie

Als het programma met de woordenlijst(en) van de meest gangbare leergangen en vocabularia geleverd gaat worden, kan elke leerling, ook als hij weinig ervaring met computers heeft, zichzelf met Woorden gemakkelijk overhoren.

2. PROGRAMMA'S VOOR HET OEFENEN VAN DE LATIJNSE VORMLEER

2.1. VERBARIUM

auteurs: E. Jongen-Janner, J.E. v.d. Plassche en E. Bos

beschreven door Hans van Poll, telefoon: 01810-15022
(een recensie van Verbarium is verschenen in COS, jaargang 6, nr. 5, mei 1994)

Doel/Doelgroep

Verbarium is een programma om de vervoeging van Latijnse werkwoorden te oefenen. Het is bedoeld voor de onderbouw, maar kan ook in de bovenbouw gebruikt worden.

Beschrijving van het programma

Nadat het programma heeft gevraagd naar de methode die in gebruik is (Taal der Romeinen, Via Nova, Fabulae, Redde Rationem en een algemene) en naar het lesnummer, genereert het 25 x een Latijnse werkwoordsvorm die overeenkomt met het niveau van de les. De leerling moet dan d.m.v. cursor, de spatiebalk en tenslotte Enter modus, tempus, genus, persoon en getal kiezen. Modi en tempora die nog niet behandeld zijn, kunnen niet gekozen worden. De deponentia worden buiten beschouwing gelaten. Als er meer vormen mogelijk zijn, dan moet de leerling dezelfde handelingen nog eens verrichten.

Als de leerling een werkwoord verkeerd benoemt (bv. verkeerde genus), mag hij het nog eens proberen met de vermelding dat er bij GENUS een fout is gemaakt. Wanneer het antwoord weer fout is, wordt de vorm die de leerling feitelijk benoemd heeft, op het scherm gezet. Als het antwoord bij de volgende poging weer fout is, geeft het programma het juiste antwoord.

Met toets f1 verschijnt een hulpmenu met o.a. de volgende onderdelen:

1. Conjugatie: vertelt tot welke conjugatie de gegeneerde werkwoordsvorm behoort.
2. Opbouw: hakt de gegeneerde vorm in stukjes zodat de vorm beter herkend kan worden.
3. Betekenis: laat zien van welk Latijns werkwoord de vorm komt en wat dat werkwoord betekent.
4. Voorspelling: geeft een extra menu met verschillende tempora en modi bv. ind.praes., ind.imperf. etc. Als één van deze gekozen wordt, komt het rijtje van die tempus en modus op het scherm.
5. Grammatica: geeft een soortgelijk menu. Als één van deze gekozen wordt, wordt de opbouw van die tempus en modus getoond met een verklaring en vertaling daarvan.
6. Kenmerken: beschrijft van veel tempora en modi de kenletters.

De score wordt in de rechterbovenhoek bijgehouden. Na afloop verschijnen de resultaten op het scherm. Het programma staat toe dat er door een leerling een logboek bijgehouden wordt met de gevraagde vormen, de door de leerling gegeven antwoorden en een uitgebreide samenvatting van de resultaten. Dit logboek wordt als Dostekst bewaard en kan zo in elke tekstverwerker opgevraagd worden.

Plus- en minpunten

Het programma is erg gebruiksvriendelijk: de toetsen die men moet bedienen staan altijd duidelijk aangegeven. De enige twee (kleine) bezwaren zijn dat de keuze van tempus, modus etc. met de spatiebalk moet gebeuren (Enter is logischer) en dat daarna de "keuze-rechthoek" niet automatisch in de volgende kolom (van bv. GENUS) terecht komt.

Het is jammer dat vormen die in een vorige zitting verkeerd benoemd werden, niet d.m.v. het logboek opnieuw gevraagd kunnen worden.

Men kan voor dit programma helaas geen eigen bestanden maken.

Benodigde hardware

Verbarium wordt geleverd op een DD diskette.

Er is minimaal een IBM-computer of kloon met een geheugen van 512 Kb nodig.

Een harde schijf is niet nodig.

Een kleurenscherm is niet nodig maar wel gewenst.

Een grafisch scherm of muis is niet nodig.

Het geluid beperkt zich tot enkele piepjes.

Het programma is getest op een NOVELL-netwerk waar het zonder problemen draait. (De bestanden moeten dan Shareable gemaakt worden door de netwerkbeheerder. Als een logboek nodig is, moeten de leerlingen wel schrijfrechten hebben.)

Conclusie

Ondanks de kleine minpuntjes is dit een goed programma, snel te bedienen en gewaardeerd door leerlingen.

2.2. SUBSTANTARIUM

auteurs: E. Jongen-Janner, J.E. v.d. Plassche en E. Bos

beschreven door J.J. van Poll, telefoon: 01810-15022

Doel/Doelgroep

Substantarium is een programma om de verbuiging van zelfstandige naamwoorden te oefenen. Het is duidelijk bedoeld voor de onderbouw.

Beschrijving van het programma

Nadat het programma heeft gevraagd naar de methode die in gebruik is (Taal der Romeinen, Via Nova, Fabulae, Redde Rationem of een algemene) en naar het lesnummer, genereert het 40 x een Latijnse vorm die overeenkomt met het niveau van de les. De leerling moet dan d.m.v. cursor, de spatiebalk en tenslotte Enter de naamval en het getal kiezen. Naamvallen die nog niet behandeld zijn kunnen niet gekozen worden. Als de keuze bepaald is, moet de betekenis van de nominativus enkelvoud op een originele manier uit een lijst worden gehaald worden. Er zijn verschillende methodes om in de lijst te zoeken: de eerste letter typen van de betekenis (met Shift ingedrukt meer letters), de toetsen Page Up, Page Down, de pijltjes gebruiken. Als meer naamvallen mogelijk zijn, moet de leerling dezelfde handelingen nog eens verrichten.

Als de leerling een substantivum verkeerd benoemt, wordt de vorm die de leerling feitelijk benoemd heeft, op het scherm gezet. Als het antwoord bij de tweede poging weer fout is, geeft het programma het juiste antwoord.

Met toets f1 verschijnt een hulpmenu waarmee een hint over de groep waartoe het substantivum behoort, en de verbuiging van die groep opgeroepen kunnen worden.

De score wordt in de rechterbovenhoek bijgehouden. Na afloop verschijnt een samenvatting van de resultaten, per groep verdeeld, op het scherm. Het programma staat toe dat er door een leerling een logboek bijgehouden wordt met de gevraagde vormen, de

antwoorden en de samenvatting. Dit logboek wordt als Dostekst bewaard en kan zo in elke tekstverwerker opgevraagd worden.

Plus- en minpunten

Het programma is erg gebruiksvriendelijk: de toetsen die men moet bedienen staan altijd duidelijk aangegeven. De keuze van de spatiebalk i.p.v. Enter en het niet automatisch verschuiven van de "keuzerechthoek" zijn evenals bij Verbarium kleine minpuntjes.

Het is jammer dat vormen die in een vorige zitting verkeerd benoemd werden, niet d.m.v. het logboek opnieuw gevraagd kunnen worden.

Men kan voor dit programma helaas geen eigen bestanden maken.

Benodigde hardware

Substantarium wordt geleverd op een DD diskette.

Er is minimaal een IBM-computer of kloon met een geheugen van 512 Kb nodig.

Een harde schijf is niet nodig.

Een kleurenscherm is niet nodig maar wel gewenst.

Een grafisch scherm of muis is niet nodig.

Het geluid beperkt zich tot enkele piepjes.

Het programma is getest op een NOVELL-netwerk waar het zonder problemen draait. (De bestanden moeten dan Shareable gemaakt worden door de netwerkbeheerder. Als een logboek nodig is, moeten de leerlingen wel schrijfrechten hebben.)

Conclusie

Ondanks de kleine minpuntjes is dit een goed programma, snel te bedienen en gewaardeerd door leerlingen.

2.3. LATIJNSE VORMEN BIJ VISIRIA'S TALENTRAINER

auteur (van de Latijnse oefenbestanden): H.G. Wessendorf

beschreven door Atte Visser, telefoon: 01720-21191

Doel/Doelgroep

Het programma Visiria's talentrainer is een algemeen programma waarmee leerlingen zichzelf feitenkennis (bv. vocabulaire, vormleer) van allerlei talen kunnen laten overhoren. Dit programma werkt alleen in combinatie met oefenbestanden voor een specifieke taal (twaalf proefbestanden voor de talen Frans, Duits, Engels en Spaans worden met het programma meegeleverd).

Het programma Latijnse Vormen is een oefenbestand bij Visiria's talentrainer met behulp waarvan leerlingen oefeningen met betrekking tot de Latijnse vormleer kunnen doen. Het programma is bruikbaar in de onderbouw, in het eerste, tweede en derde leerjaar. In het vierde leerjaar kan het programma remediërend worden ingezet.

Beschrijving van het programma

Met Visiria's talentrainer in combinatie met Latijnse Vormen kan een leerling zichzelf een flink deel van de Latijnse vormleer laten overhoren:

nomen: de vijf declinaties, de persoonlijke voornaamwoorden en de aanwijzende voornaamwoorden hic en ille

verbum: de vijf conjugaties, de onregelmatige werkwoorden en de deponentia

De voorbeelden waarmee wordt geoefend zijn niet afhankelijk van de in Nederland gangbare lesmethodes.

Het pakket bestaat in totaal uit twaalf bestanden. De eerste negen bestanden zijn cumulatief: het eerste bestand oefent de eerste drie declinaties, en in de volgende bestanden komt er steeds een stukje leerstof bij. De laatste drie bestanden zijn gemengd. Zij zijn vooral bedoeld als afsluitende toets.

De leerling krijgt bij de meegeleverde oefenbestanden steeds een Nederlandse vorm te zien, waarvan hij de Latijnse vertaling moet weten. Hij moet de paradigmata dus actief beheersen.

Het programma kent twee werkmodi: een oefenmodus en een toetsmodus.

1. de oefenmodus

In de oefenmodus krijgt de leerling een vraag voorgelegd. Hij hoeft het antwoord niet in te typen, maar hij moet met de + of - toets aangeven of hij het antwoord wel of niet weet. Er zijn nu twee mogelijkheden:

- a. De leerling heeft de + toets ingedrukt. De kans is nu groot dat de computer gaat controleren of de leerling het antwoord ook echt weet. De leerling moet dan het antwoord alsnog intypen. Als het antwoord goed is, vraagt de computer of hij de vraag moet afvoeren. Bovendien gaat de computer iets minder vaak controleren. De controlekans wordt kleiner. Dus hoe meer goede antwoorden de leerling geeft, hoe sneller en efficiënter hij zichzelf kan overhoren. Als het antwoord fout is, geeft de computer het goede antwoord en komt de vraag nog een keer terug. Bovendien gaat de controlekans omhoog: de leerling wordt vaker gecontroleerd.
- b. De leerling heeft de - toets ingedrukt. De computer geeft nu het goede antwoord en de vraag komt verderop in de oefening nog een keer terug. De kans op controle blijft gelijk.

De leerling kan de kans op controle ook van tevoren vast instellen: bij 100% moet hij ieder antwoord intypen, bij 0% hoeft hij geen enkel antwoord te geven. De manier van oefenen kan hij dus aan zijn eigen behoeften aanpassen. Het klinkt ingewikkeld, maar in de praktijk blijken leerlingen heel snel door te hebben hoe het werkt. Het programma is beslist leerlingvriendelijk te noemen: het bespaart hem onnodig typewerk. Bovendien legt het programma de verantwoordelijkheid voor het oefenen bij de leerling zelf. Als de leerling deze verantwoordelijkheid blijkt aan te kunnen worden dat beloond, als hij deze verantwoordelijkheid misbruikt wordt dat afgestraft.

2. de toetsmodus

In de toetsmodus kan de leerling geen gebruik maken van de + of de - toets. De controlekans is 100%, dus de leerling moet ieder antwoord ook echt geven.

Van tevoren kan de docent of de leerling aangeven hoeveel vragen er gesteld moeten worden, en uit welk oefenbestand. De computer selecteert deze vragen vervolgens met een toevalsgenerator. Iedere leerling krijgt dus een eigen toets, ook al werken alle leerlingen met hetzelfde bestand.

Zolang de leerling met de toets bezig is krijgt hij geen informatie over zijn score. Pas na afloop van de toets komt de score op het scherm. Deze score kan ook worden uitgeprint. In deze score staat niet alleen hoeveel opgaven er waren en hoeveel van deze opgaven de leerling goed beantwoordt heeft, maar ook worden de fout beantwoorde opgaven en de foute antwoorden uitgeprint. De docent kan de uitgeprinte score dus gebruiken om de toets inhoudelijk met de leerling te bespreken.

De oefenbestanden van "Latijnse Vormen" zijn geschreven als Dostekst, en kunnen door iedere docent gemakkelijk aan zijn eigen wensen worden aangepast. Hiervoor moet de docent wel kunnen omgaan met een tekstverwerker, bijvoorbeeld met Wordperfect. In de handleiding bij het programma Visiria's talentrainer staat uitgebreid beschreven hoe bestaande bestanden kunnen worden aangepast, en hoe nieuwe bestanden kunnen worden geschreven.

Benodigde hardware

Visiria's talentrainer wordt geleverd op een DD diskette.

Er is minimaal een XT computer vereist.

Een harde schijf is niet nodig.

Een kleurenscherm is niet nodig, maar wel gewenst.

Een grafisch scherm of muis is niet nodig.

Het programma kan op een netwerk worden geïnstalleerd.

Bij gebruik van de toetsmodus is het aansluiten van een printer zeer wenselijk.

3. PROGRAMMA VOOR HET OEFENEN VAN DE LATIJNSE SYNTAXIS (ZINSONTLEDING)

3.1. NECESSE EST

deel 1: Elementa; deel 2: Analysis

auteur: H.G. Wessendorf

beschreven door Atte Visser, telefoon: 01720-21191

Doel/Doelgroep

Het programma Necesse est laat de leerlingen oefenen in het ontleden van Latijnse zinnen.

Elementa is bedoeld voor het eerste jaar waarin de leerlingen Latijn volgen. Het programma bestaat uit tien oefeningen. De handleiding adviseert: "Een leerling van klas 1 van een Gymnasium of klas 2 van een VWO-school begint in september met oefening 1 die - net als de andere oefeningen - meer dan één maal gedaan moet worden. Elke maand kan een nieuwe oefening worden gedaan. Vanaf oefening 7 gaat het waarschijnlijk vlugger, zodat aan het eind van het eerste jaar al kan worden gewerkt met Analysis".

Beschrijving van het programma

De leerling kiest in het beginmenu een oefening. Iedere oefening bestaat uit een aantal losse Latijnse zinnen. De leerling moet de eerste woordgroep in de zin afbakenen door hem zonder spelfouten over te typen. Als hij dat goed heeft gedaan moet hij deze woordgroep benoemen. Daarbij kan hij kiezen uit zinskern (met daarin onderwerp, persoonsvorm, en deel van het gezegde), lijdend voorwerp, meewerkend voorwerp en bepaling. Iedere bepaling moet de leerling weer verder benoemen. Daarbij kiest hij uit acht subcategorieën. Verschillende van deze subcategorieën zijn ook nog weer verder uitgesplitst: bijvoorbeeld de genitivus in toebehoren, eigenschap en inhoud.

Als de leerling de eerste woordgroep goed heeft afgebakend en benoemd, gaat hij naar de tweede woordgroep, enz. Zo werkt hij de zin af. Als hij de zin af heeft, verschijnt de goede vertaling ervan automatisch in beeld.

Per oefening houdt het programma een score bij. Voor iedere goed afgebakende en benoemde woordgroep krijgt de leerling punten. Deze score kan niet worden opgeslagen of uitgeprint.

Bij elk antwoord van de leerling geeft het programma een goed/fout melding. Verdere feedback wordt niet gegeven.

In Elementa zijn de oefeningen cumulatief opgebouwd: in elke oefening komt er een stukje leerstof bij. Deze leerstof wordt in de handleiding bij iedere oefening uitgelegd.

In Analysis is de volgorde van de oefeningen vrij. Het is de bedoeling dat een leerling eerst Elementa doorwerkt, voor hij aan Analysis begint.

Plus- en minpunten

Het programma vraagt van de leerlingen veel typewerk. Typfouten worden niet afgevangen en gelden dus als gewone fouten. Er is geen foutenbegrenzing: het aantal malen dat een leerling één en dezelfde vraag fout kan beantwoorden is dus onbeperkt.

Er zijn geen mogelijkheden ingebouwd om hulp of inhoudelijke feedback te vragen. Als een leerling een vraag echt niet weet, blijft hij dus hangen en moet hij de docent erbij halen.

Als een leerling een bepaling verder moet benoemen, is de zin niet meer in beeld. Leerlingen raken dan gemakkelijk de context kwijt.

Het programma is bedoeld om naast de gangbare lesmethodes te gebruiken. De woordenschat en de volgorde van behandeling van de grammatica is onafhankelijk van deze methodes. Ook de uitleg van de grammatica in de handleiding sluit niet bij een lesmethode aan.

De oefeningen zijn in het programma ingebouwd en zijn kant en klaar te gebruiken. Zij kunnen niet aan de eigen behoeften van de docent worden aangepast.

Benodigde hardware

- Necesse est wordt geleverd op DD diskette.
- Er is minimaal een XT computer vereist.
- Een harde schijf is niet nodig.
- Een kleurenscherm is niet nodig, maar wel gewenst.
- Een grafisch scherm of muis is niet nodig.
- Het programma kan op een netwerk worden geïnstalleerd.

4. PROGRAMMA VOOR HET VERTALEN VAN LATIJNSE TEKSTEN

4.1. CLOSE READER LATIJN auteur: H.G. Wessendorf

beschreven door Els Ponstein, telefoon: 033-951422

Doel/Doelgroep

Close Reader Latijn (CRL) is een computerprogramma met behulp waarvan leerlingen zelfstandig een zestal Latijnse teksten van een zeer verschillend niveau (klas 1 tot 4) kunnen doorwerken. Deze zes teksten, die in de handleiding volledig zijn uitgeschreven, zijn de volgende:

Anulus, door H.G. Wessendorf. Sluit enigszins aan bij Taal der Romeinen, deel I, plagula 10/11. (voor klas 1/2)

Apelles, door H.G. Wessendorf, naar M. Tullius Cicero. (voor klas 1/2)

Fur Callidus I, door H.G. Wessendorf, naar Herodotus. (voor klas 2/3)

Fur Callidus II, door H.G. Wessendorf, naar Herodotus. (voor klas 2/3)

Kennismaking met Caesar, onbewerkte passages uit 'de Bello Gallico'. Sluit enigszins aan bij de keuze van Transitorium. (voor klas 4)

Een spookhuis van C. Plinius. Sluit aan bij Transitorium maar dit programma geeft de onbewerkte versie van de tekst. (voor klas 4)

Beschrijving van het programma

Bij het werken met het programma krijgt de leerling de zinnen in woorden/woordgroepen opgesplitst stukje bij beetje op het scherm (in dezelfde volgorde als in de tekst). De leerling kan bij elk brokje tekst een vertaalhint en/of de vertaling opvragen. Is de zin compleet dan volgt een vertaling van de zin in zijn geheel. Bij deze aanpak is gekozen voor de **Lineaire Analyse** van een taal: per

woord/woordgroep moet de leerling de situatie van de zin overzien, weten wat er al aan informatie binnen is en een verwachtingspatroon opbouwen over wat nog komen gaat.

Een voorbeeld:

(N.B.: H = vertaalhint; V = vertaling)

Zin: Senex sentiens mortem sibi appropinquare filios arcessivit.

1. Senex H: eerste naamval enkelvoud van de derde declinatie
V: de grijsaard
2. sentiens H: een deelwoord kan vaak het beste vertaald worden als een complete bijzin met een voegwoord. sentire is een werkwoord van waarnemen en dus kun je een A.c.I. verwachten.
V: merkend
3. mortem H: zal wel de verwachte accusativus zijn
V: de dood
4. sibi H: derde naamval - sibi slaat terug op het onderwerp van de hoofdhandeling
V: hem
5. appropinquare H: de verwachte infinitivus! mortem...appropinquare = dat de dood naderde - appropinquare gaat met de DERDE naamval
V: naderen
6. filios H: accusativus - senex is het onderwerp en filios dus kennelijk het lijdend voorwerp. De persoonsvorm moet nog volgen.
V: zijn zoons
7. arcessivit H: perfectum
V: ontbood

Vertaling van de zin in zijn geheel: Toen de oude man merkte dat de dood hem naderde ontbood hij zijn zoons.

Bij dit programma hoeft de leerling niet bepaalde vragen aan de computer te beantwoorden, hij kan niet 'scoren' en er wordt dus ook geen logboek bijgehouden van de verrichtingen van de leer-

ling. Ook is het niet mogelijk om grammaticale hulpschermen op te vragen. Het programma geeft uitsluitend een vertaalhint en een vertaling bij elk brokje zin en de vertaling van de complete zinnen. Als een leerling midden in een tekst moet stoppen dan kan hij, eventueel op een apart schijfje, opslaan waar hij gebleven is.

Benodigde hardware

CRL wordt geleverd op een 1,44 HD schijf.

Het heeft ruim 1 MB ruimte op de harde schijf nodig en het werkgeheugen van de computer moet minimaal 2 MB zijn.

Een VGA-kleurenkaart en -monitor en een muis noodzakelijk.

CRL kan op een netwerk worden geïnstalleerd.

Plus- en minpunten

CRL is fraai vormgegeven en zeer eenvoudig te gebruiken maar stelt ook hoge eisen aan de computer-apparatuur.

CRL maakt het voor een leerling mogelijk om zelfstandig een Latijnse tekst door te werken maar is beperkt in de hoeveelheid te geven (grammaticale) achtergrondinformatie en in de hoeveelheid beschikbare teksten.

CRL maakt de docent tijdelijk overbodig maar stelt eisen aan de zelfstandigheid en werkhouding van de leerling.

Het is mogelijk voor een docent om zelf teksten aan het bestand toe te voegen of de terminologie te wijzigen, maar dit vergt enorm veel tijd. Of er van de kant van de uitgever teksten aan het bestand zullen worden toegevoegd is afhankelijk van de belangstelling voor het programma onder classici.

5. PROGRAMMA VOOR HET OEFENEN VAN HET LATIJNSE VOCABULAIRE EN DE LATIJNSE VORMLEER. TEVENS GESCHIKT ALS VERTAALHULP

5.1. DOCTIFICUS

auteurs: F. de Vusser, S. Saelens en
Auteursgroep Studium

beschreven door Leo Nellissen, telefoon: 080-562468

Doel/Doelgroep

Het Belgische programma Doctificus biedt de gebruiker vier oefeningen, af te stemmen op het niveau van de gebruiker. De oefeningen betreffen het vocabulaire en de vormleer. Naast deze oefeningen beschikt Doctificus over een grammaticale hulp. Het programma is ontworpen voor gebruikers van de (Belgische) methode Studium.

Beschrijving van het programma

De eerste oefening van Doctificus is een woordenlijstoefening. De gebruiker kan kiezen uit drie opties:

- de Nederlandse betekenis van een Latijns woord
- de genitivus/stamtijden van een Latijns woord
- de Latijnse(!) vertaling van een Nederlands woord.

Oefening 2 is een herkenningsoefening: allerlei Latijnse vormen moeten benoemd worden. Doctificus geeft bij een correct antwoord zo nodig de andere mogelijkheden.

Bij de vormingsoefening (nummer 3) moet de gebruiker een omschreven vorm samenstellen (bijvoorbeeld actief conjunctivus perfectum eerste persoon enkelvoud van interiecere of dativus meervoud van pars). Oefening 4 is een congruentie-oefening. De gebruiker moet een adjectivum laten congrueren met een verbogen substantivum.

De oefeningen kennen slechts een geringe feedback en er wordt

geen score bijgehouden (handleiding blz.18: "Want Doctificus is als beoordelaar veel minder ruimdenkend dan een leraar in de klas. Hij zal streng zijn als je hem iets voorschotelt dat hij niet in zijn geheugen heeft. Zo zal hij "cliënt" goedkeuren en "kliënt" als fout beschouwen..."). De oefeningen zijn echte 'drills': veel vormen, de verschillende schermen volgen elkaar snel en logisch op, bij een foutief antwoord komt snel het goede, de bediening is simpel en consequent.

Naast deze oefeningen beschikt Doctificus over grammaticale hulp, die alle rijtjes van werkwoorden en naamwoorden geeft, en een Interpretatio Verborum: de gebruiker toetst een woord in, waarover de Interpretatio informatie geeft, mits dat woord voorkomt in het vocabularium. Een zeer interessant instrument voor met name zelfstudie/huiswerk: bij reges geeft de Interpretatio de betreffende vormen van rex en regere; quod levert het voegwoord en de vormen van qui, aliqui en qui? op; legeris: ind.pr.pass., ind.fut.pass., ind.fut.ex.act. en con.perf.act.

Twee problemen

Na deze beschrijving van Doctificus wil ik kort twee problemen uiteenzetten. Daarna zal ik spreken over de geschiktheid van het programma voor het (klassikale) onderwijs.

Het eerste probleem betreft de beperkingen van de Interpretatio Verborum. Bij de vorm soli geeft zij wel de dativus enkelvoud van sol en de dativus enkelvoud van solus maar niet de genitivus enkelvoud van solum. Het woord solum zit namelijk niet in de woordenlijst. Dit vocabularium bevat 1800 woorden (volgens de handleiding wil de uitgever dit uitbreiden tot 4000). Een snelle vergelijking¹ met Kanters (1500 woorden) levert op dat ruwweg

¹ Kanters blz.10, 11, 59 en 60 heeft 98 woorden, waarvan 8 combinaties (idem ac, aes alienum en 6x res ...). Van deze 90 enkelvoudige woorden kent Doctificus er 10 niet (aedificare, aer, agricola, ratis (wel als vorm van ratus), repens, regnare, rumor, eruptio, ruere en ruina). Ook Kanters kent solum niet.

10% van de 'Kanterswoorden' niet in Doctificus zit. Doctificus heeft wel 300 (450) woorden meer. De onvolledigheid van de Interpretatio Verborum is dus niet te wijten aan Doctificus maar aan het feit dat een woordenlijst niet uitputtend kan zijn. Deze woordenlijst hoeft geen reden te zijn voor afwijzing van het hele programma, afgezien van het leren van woorden. De herkennings/vormings- en congruentie-oefeningen en de Interpretatio functioneren goed.

Het tweede probleem hangt nauw samen met de doelgroep van de uitgever: individuele Latinisten met de methode Studium². De uitgever richt zich in een aankondiging nadrukkelijk tot de ouders van deze leerlingen. Er bestaat voor Doctificus maar een zeer beperkte schoollicentie: vijf extra opstartdiskettes. Er kunnen dan zes computers tegelijk draaien met Doctificus. Deze extra diskettes zijn niet goedkoop. Bijkomende moeilijkheid is dat elke gebruiker om vruchtbaar te oefenen zijn eigen niveau aan moet geven door grammaticale verschijnselen aan of uit te zetten. Dit kost tijd en moet nauwgezet gebeuren, met voldoende kennis van de (nog niet) behandelde grammatica en/of woorden. In de praktijk zal de docent dit moeten doen, behalve bij leerlingen met wie de hele grammatica behandeld is. Deze specifieke instellingen kunnen vastgelegd worden op de opstartdiskette.

Bruikbaarheid

Voor het Nederlandse schoolbestel denk ik dat klassikaal gebruik niet haalbaar is vanwege de hoge kosten.

Doctificus kan nuttig zijn als 'remedial teaching': de docent stelt de moeilijkheidsgraad (bijvoorbeeld zelfstandige naamwoorden en voornaamwoorden óf alleen deponentia óf participia in combinatie met de vierde declinatie) in en de leerling herkent, maakt en congrueert zelf zijn vormpjes.

² Doctificus is duidelijk een hulpmiddel bij Studium. De woordenlijst is van Studium; de volgorde van de casus is volgens Studium: nom, voc, acc, gen, dat, abl; bij de grammaticale hulp wordt voor uitgebreide informatie verwezen naar het grammaticaboek van Studium.

Een tweede mogelijkheid om Doctificus te gebruiken is de hulp die de Interpretatio Verborum kan geven aan bovenbouwleerlingen bij de voorbereiding van teksten.

Door de afwijkende woordenschat is Doctificus voor het leren van woordjes niet geschikt. Een goed programma hiervoor is bijvoorbeeld het in deze rubriek genoemde programma van J.J. van Poll.

Benodigde hardware

Doctificus wordt geleverd op 5.25 en 3.5 inch diskettes.

Er is minimaal een IBM-computer met een geheugen van 512 Kb vereist. Een harde schijf is niet nodig.

Het programma werkt met een monochroom-, hercules- of kleurenscherm. Een grafisch scherm of muis is niet nodig.

Het programma kent geen hinderlijke piepjes en geluidjes.

Conclusie

Concluderend mag ik zeggen dat ik Doctificus voor klassikaal gebruik niet aanraad. Er zijn goedkopere programma's voorhanden met vergelijkbare mogelijkheden. Alleen voor de Interpretatio Verborum is mij geen alternatief bekend.

Doctificus (met een paar opstartdiskettes) in een voor leerlingen toegankelijke ruimte lijkt mij heel zinvol.

Ook raad ik het programma iedere classicus aan: Doctificus is minstens zo leuk als bladeren in Lewis and Short of Borking.

BESTELGEGEVENS

1. Het programma **Woorden** is te bestellen bij

J.J. van Poll,
Burg. v. d. Blinklaan 62,
3237 AX Vierpolders.
telefoon: 01810-15022

onder vermelding van het aantal gymnasiasten dat de school waar men werkzaam is telt.

De prijs is f 45,00 voor een particulier of een school met maximaal 100 gymnasiasten. Per 100 gymnasiasten meer wordt deze basisprijs met f 10,00 verhoogd.

Alle classici en leerlingen van die school mogen het programma kopiëren voor eigen gebruik binnen en buiten het schoolgebouw.

Men kan een demo van het programma aanvragen.

2. De programma's **Verbarium** en **Substantarium** zijn te bestellen door

f 125,00 te storten op girorekening 6552409 t.n.v. J.E. v.d. Plassche en E. Bos in Nijmegen

onder vermelding van Verb resp. Sub en de naam van de school. (Zie ook het Bulletin nr. 69 van april 1994.)

De licentie die men krijgt, geldt voor de school of de koper. Men mag de programma's niet meegeven aan leerlingen.

Men kan een demo van de programma's aanvragen.

3. De programma's **Visiria's talentrainer (met Latijnse Vormen)**, **Necesse est**, en **Close Reader Latijn** zijn te bestellen bij

Visiria Uitgeversmaatschappij,
H. de Manpark 4,
3411 ZP Lopik.
telefoon: 03485-2982
fax: 03485-3775

Visiria's Talentrainer (bestelnummer E021) kost f 219,00
Het pakket Latijnse Vormen (bestelnummer E047) kost f 95,00
Necesse est, deel 1 (Elementa) (bestelnummer E067) kost f 158,00
Necesse est, deel 2 (Analysis) (bestelnummer E068) kost f 95,00

Close Reader Latijn (bestelnummer E099) kost f 269,00
Voor deze prijzen mogen de programma's op maximaal 10 computers tegelijk draaien. Voor gebruik op 11 t/m 25 computers tegelijk dienen de programma's tweemaal te worden aangeschaft. Voor gebruik op meer dan 25 computers moeten de programma's drie maal worden aangeschaft.

Het is mogelijk om de programma's Visiria's talentrainer (met Latijnse Vormen) en Necesse est aan de leerlingen mee naar huis te geven. Hiervoor betaalt de school een bedrag op jaarbasis, afhankelijk van het aantal leerlingen. Voor een scholengemeenschap met ca. 1000 leerlingen is dit jaarlijkse bedrag gelijk aan de aanschafprijs van het programma. Voor kleine categoriale scholen ligt die prijs lager, voor grote 'mammoetscholen' ligt die hoger.

Het is niet mogelijk om van de programma's een demo aan te vragen.

4. Het programma **Doctificus** is te bestellen bij

Uitgeverij Van In Informatica,
Grote Markt 39,
2500 Lier,
Belgie.
telefoon: 03-4805511
fax: 03-4807664

Het programma kost Bfr 2850, een extra opstartdiskette (maximaal 5 stuks) Bfr 1500, zowel 3,5 als 5,25 inch.

Het is niet mogelijk een demo van het programma aan te vragen.

INHOUDSOPGAVE

PAG.

Voorwoord	1
1. Programma voor het oefenen van het Latijnse vocabulaire	3
1.1. Woorden	3
2. Programma's voor het oefenen van de Latijnse vormleer	6
2.1. Verbarium	6
2.2. Substantarium	9
2.3. Latijnse vormen bij Visiria's talentrainer	11
3. Programma voor het oefenen van de Latijnse syntaxis	14
3.1. Necesse est	14
4. Programma voor het vertalen van Latijnse teksten	17
4.1. Close Reader Latijn	17
5. Programma voor het oefenen van het Latijnse vocabulaire en de Latijnse vormleer. Tevens geschikt als vertaalhulp	20
5.1. Doctificus	20
Bestelgegevens	25